

MICROGLOSSUM EN THUENIDIDIUM OP VLIELAND

Atte van den Berg

Wittemerslag 17, 8131 WH Wijhe

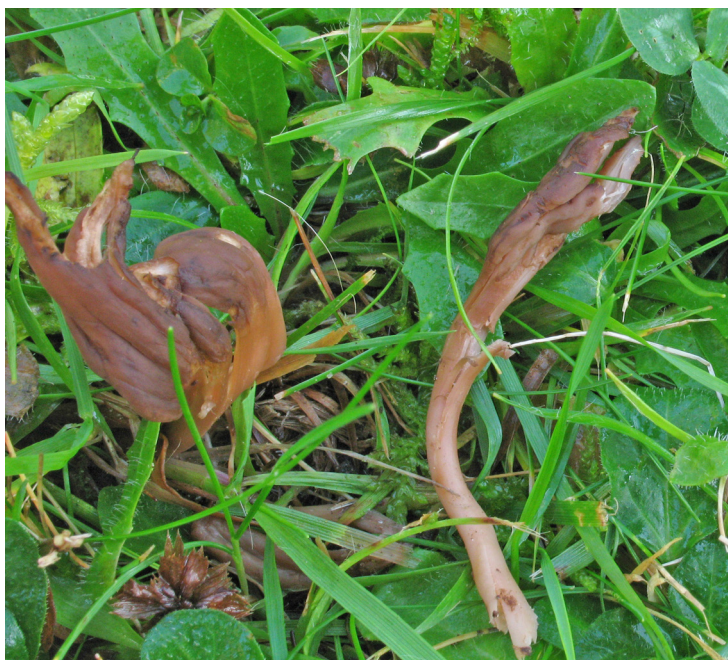
van den Berg, A. 2017. *Microglossum* and *Thuemenidium* on Vlieland. *Coolia* 60(2): 87–90.

In 2016 three rare species of *Microglossum* SL were found on the island of Vlieland in The Netherlands: *Microglossum olivaceum*, *Microglossum rufescens* and *Thuemenidium atropurpureum*. They are described and illustrated.

In 2011 kreeg ik van Evert Ruiter een aardtong ter determinatie die hij op Vlieland had gevonden. Met Nordic Macromycetes (Hansen & Knudsen, 2000) leverde de determinatie de naam Olijfgroene aardtong (*Microglossum olivaceum*) op. De aardtong was losliggend langs de weg gevonden en hij was al enigszins verdroogd. Daardoor was de kleur niet meer te achterhalen, maar hij was in elk geval niet olijfgroen.

In 2014 vond Hannie Wijers vervolgens een *Microglossum* op de R.K.-begraafplaats in Zutphen en dat bleek *Microglossum rufescens* te zijn. Hij is op mijn verzoek gedetermineerd door Viktor Kučera van het Institute of Botany in Bratislava, Slowakije. In eerste instantie was deze *Microglossum* door mij gedetermineerd als *Microglossum olivaceum*, maar al gauw bleek dat dat kwam doordat Nordic Macromycetes maar één soort geeft, namelijk *M. olivaceum*. In dit boek wordt wel een *M. fusciorubens* genoemd, met iets grotere sporen en zonder groene kleuren, maar die wordt door sommige auteurs beschouwd als conspecifiek met *M. olivaceum* (Hansen & Knudsen 2000, p. 182).

Toen ik eind 2015 van Sjoukje Mulder een *Microglossum* van Vlieland ontving, ben ik gaan zoeken naar gegevens over dit geslacht. Op internet zag ik wel diverse beschrijvingen en foto's, maar de omgrenzing van de soorten werd er niet duidelijker door. In Moingeon & Moingeon (2004) vond ik een mijns inziens goed bruikbare sleutel. De vondst van Sjoukje bleek met deze tabel op *Microglossum rufescens* uit te komen. De

Figuur 1. Olijfgroene aardtong (*Microglossum olivaceum*). (Foto: Jean-Marc Moingeon)

***Microglossum olivaceum* (Pers.) Gillet, Olijfgroene aardtong**

Vruchtlichamen: slank, knotsvormig, totale hoogte 32 mm (volgens de literatuur tot 80 mm (Grélet, 1979)).

Fertiele deel: $22 \times 5 \times 6$ mm, wat zijdelings samengedrukt, iets getordeerd, met een lengtegroef, bruinzwart (volgens de literatuur jong okergeel, later okerbruin, bij ouderdom bruinzwart (Grélet, 1979; Bon, 1970).

Steel: cilindrisch, van het fertiele deel duidelijk gescheiden door de kleur. (Volgens Bon (1970) soms met een briljant jadegroene of safierblauwe, turquoise kleur).

Asci: inoperculaat, 8-sporig, tweerijig, J+, 85–105 μm .

Parafysen: dun, slank, gesepteerd, soms vertakt en met korte uitsteeksels.

Sporen: $13\text{--}18 \times 3,7\text{--}5,9$ μm , fusiform, recht tot iets gebogen, aan een zijde versmallend, met 6 tot 9 oliedruppels.

Volgens de Beknopte standaardlijst (Arnolds & van den Berg, 2013) staat hij als gevoelig op de Rode Lijst van 2008 en is hij uiterst zeldzaam.

determinatie is gecontroleerd door Jean-Marc Moingeon, een van de makers van deze sleutel.

In november 2016 kreeg ik de gelegenheid om zelf op Vlieland te gaan zoeken naar *Microglossums*. Het werd een koude, maar geslaagde tocht: we vonden de Olijfgroene aardtong (*Microglossum olivaceum*), *Microglossum rufescens* (hij heeft nog geen Nederlandse naam) en als kers op de taart de Purperbruine aardtong (*Thuemenidium atropurpureum*). De eerste twee soorten vonden we in de berm van de weg naar het voormalige artillerieschietkamp. De laatste soort stond met zo'n 20 exemplaren in een duinvalleitje met kort gehouden

begroeiing van mos, gras en kruipwilg. Hier stonden nog veel meer leuke soorten: Zeemkleurig hazenoor (*Otidea alutacea*), Donker hazenoor (*Otidea bufonia*), Ivoorkoraaltje (*Ramariopsis kunzei*), Verblekende knotszwam (*Clavulinopsis luteoalba*), Sikkelkoraalzwam (*Clavulinopsis corniculata*), Wormvormige knotszwam (*Clavaria fragilis*) en heel veel exemplaren van Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*).

Aangezien de Olijfgroene aardtong pas later als zodanig gedetermineerd werd en er geen foto van was gemaakt, is een foto

Figuur 2. *Microglossum rufescens*. (Foto: Joost van Bommel)

***Microglossum rufescens* (Grélet) Bon**

Vruchtlichamen: slank, knotsvormig, top vaak iets verbreed, totale hoogte 44 mm (volgens de literatuur tot 70 mm (Grélet, 1979)).

Fertiele deel: $20 \times 9 \times 9$ mm, sterk geplooid/gegroefd, bruinrood (volgens de literatuur eerst olijfgroen, dan bruinoker, bij ouderdom bruinzwart (Grélet, 1979)).

Steel: $24 \times 7 \times 4$ mm, van het fertiele deel duidelijk gescheiden door een gootje, licht geelbruin.

Asci: inoperculaat, 8-sporig, J+, tweerijig aan de top, $67,5\text{--}80 \times 6\text{--}7,5$ μm .

Parafysen: dun, slank, soms aan de voet met een kort uitsteeksel.

Sporen: fusiform, recht tot iets gebogen, soms met 2–4 grote oliedruppels, soms met grijze inhoud, $12,3\text{--}15,9 \times 3,4\text{--}3,9$ μm .

van Jean-Marc Moingeon bij dit artikel geplaatst (Figuur 1).

Grélet (1979) beschrijft *M. rufescens* als *M. olivaceum* var. *rufescens*, maar Bon (1970) heeft hem als een aparte soort beschreven.

Nogmaals: bij de determinatie van *Microglossum olivaceum* en *M. rufescens* heb ik me gehouden aan de tabel van Moingeon & Moingeon (2004), maar in hoeverre hun soortconcept volledig in overeenstemming is met de opvattingen van eerdere beschrijvers van soorten uit dit geslacht is door mij niet te beoordelen. Zie hiervoor de beschrijvingen van Grélet (1979), en Bon (1970).

Wanneer u een *Microglossum* vindt is het voor verder onderzoek noodzakelijk om zo nauwkeurig mogelijk de kleuren, de overgang tussen clavula en steel en het biotoop te beschrijven, en een foto te maken van exemplaar en vindplaats. Het gedroogde materiaal dient u samen met de beschrijving toe te doen komen aan Naturalis voor opslag in het herbarium.

De determinatie van de Purper-bruine aardtong (*Thuemenidium atropurpureum*) leverde minder problemen op, vanwege de aanwezigheid van een bruine stof waardoor de asci en pa-

Figuur 3. Purper-bruine aardtong (*Thuemenidium atropurpureum*). (Foto: Atte van den Berg)

***Thuemenidium atropurpureum* (Batsch) Kuntze, Purperbruine aardtong**

Vruchtlichamen: knotsvormig, totale hoogte tot 35 mm.

Fertiele deel: vaak zijdelings wat samengedrukt, met aan beide zijden een lengtegroef, bruinzwart (ik heb geen purperbruine exemplaren gezien), soms wat getordeerd met stompe, maar ook met spitse top.

Steel: meestal duidelijk gescheiden van de clavula door de kleur, licht bruinzwart, ook wel getordeerd.

Asci: inoperculaat, 8-sporig, tweerijig, J+, 105–120 µm, basis pleurorynch (gevorkt)

Parafysen: dun, slank, soms vertakt, of met een kort uitsteeksel.

De asci en de parafysen zijn aan elkaar gekit door een bruine massa.

Sporen: cilindrisch, recht tot iets gebogen, aan een zijde versmallend, met 6 tot 10 olie-druppels, 19,5–34 × 3,9–5,6 µm.

rafysen aan elkaar gekit zijn. In ‘De fungi van Nederland 1. Geoglossaceae – Aardtongen’ schrijft Maas Geesteranus (1964), dat de sporen van deze soort lang eencellig blijven en tenslotte meercellig worden (zelden in Nederland). Bij de door mij bekeken exemplaren waren de sporen allemaal eencellig. Volgens de Beknpte standaardlijst (Arnolds & van den Berg, 2013) staat hij als ernstig bedreigd in de Rode Lijst van 2008 en is hij uiterst zeldzaam.

Het was door de kou en de wind afzien op Vlieland, maar het was beslist de moeite waard. Niet alleen voor de paddenstoelen, maar ook dankzij de goede zorgen door Sjoukje Mulder en Jolanda en Joost van Bommel.

Mijn dank gaat verder uit naar Jean-Marc Moingeon voor de bevestiging van mijn determinaties van *Microglossum rufescens* en *Thuemenidium atropurpureum* en de toestemming om gebruik te maken van de foto van *Microglossum olivaceum*; naar Joost van Bommel voor de foto van *Microglossum rufescens*, Eef Arnolds eveneens voor de determinatie van *Thuemenidium atropurpureum*, en Menno Boomsluiter voor zijn opbouwend commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

Literatuur

- Arnolds, E. & van den Berg, A. 2013. Beknpte standaardlijst van Nederlandse paddenstoelen. NMV, Utrecht.
- Bon, M. 1970. Flore héliophile des macromycètes de la zone maritime picarde. Thèse Université Lille.
- Grélet, L.-J. 1979. Les discomycètes de France d’après la classification de Boudier. Réédition 1979. Société Botanique du Centre-Ouest.
- Hansen, L. & Knudsen, H. 2000. Nordic Macromycetes Vol. 1. Ascomycetes. Nordsvamp, Kopenhagen.
- Maas Geesteranus, R.A. 1964. De fungi van Nederland 1. Geoglossaceae – Aardtongen. Wetenschappelijke Mededeling 52. KNNV Hoogwoud.
- Moingeon, S. & Moingeon, J.-M. 2004. Contributions à l’étude des Geoglossaceae à spores hyalines. *Miscellanea Mycologica*, nr. 80–81.

